

Яблонська-Юсик І. В.,
асистент кафедри романо-германської філології
Тернопільського національного педагогічного університету
імені В. Гнатюка

ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА У СТАНОВЛЕННІ ЛЕКСИЧНОЇ СИНОНІМІКИ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ МЕДІА)

Анотація. У статті зроблено аналіз невеликої групи запозичених похідних лексем із погляду їх смислової адаптації, тенденції до перманентного вкраплення у французький лексикон, поповнення синонімічного ряду та закономірностей функціонування в сучасному французькому медіамовленні. Описано моделі синонімізації з питомою лексикою.

Ключові слова: синонім, запозичення, англіцизми, віддієслівний іменник, медіа, лексична адаптація.

Постановка проблеми. Розвиток мови на сучасному етапі характеризується динамічністю й гнучкістю в лексико-семантичному аспекті. Попри наявність лексичних еквівалентів для найменування нових реалій, у словниковий склад французької мови успішно проникають іншомовні лексеми, зокрема англіцизми. Вони поповнюють категорію іменника й часто є віддієслівними похідними. У рамках сучасної лінгвістики проблема взаємодії запозиченої й питомої лексики є актуальною з огляду на здатність цих дериватів набувати нових значень у мові-реципієнті й утворювати синонімічні ряди з питомою лексикою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї проблеми свідчить, що надходження запозичень у французьку мову є перманентним явищем. Тенденція до вживання англіцизмів спостерігається у франкомовному медіамовленні вже тривалий час, однак лінгвістична природа цих дериватів досліджена недостатньо з погляду семантики.

Метою статті є аналіз іншомовної лексики в контексті її смислового наповнення та дослідження ролі англіцизмів у становленні лексичної синоніміки сучасної французької мови. Мета зумовила реалізацію завдань, а саме: 1) з'ясувати причини функціонування віддієслівних іменників, запозичених з англійської мови (об'єкт дослідження) у сучасних французьких медіа (предмет дослідження); 2) виявити особливості смислової адаптації запозичень; 3) описати групи англіцизмів із різним синонімічним діапазоном і виокремити ймовірні синонімічні комбінації із запозиченими іменниками.

Виклад основного матеріалу. Значна кількість синонімічних рядів у французькій мові сформувалася в результаті різномовних запозичень: *interdiction, défense, embargo (icn.); piège, embûche, embuscade (італ.); voleur, cambrioleur, pickpocket (англ.); empêchement, prohibition, veto (лат.)*

Найдовшим і найпродуктивнішим був контакт французької мови з латинською. Латинізми проникали у французьку мову з літературними надбаннями митців того часу. Таким шляхом закріпилися слова *contract, convention* (XIII ст.), *réforme, nation* (XVIII ст.) та інші наукові терміни [1, с. 39], а також суфіксальні деривати *designer, gravitation, navigateur, prescription*. Завдяки грецьким словотвірним моделям у французькій мові функці-

онують іменники *télécommande, téléguidage, téléachat, antiviol, ultraconservateur* тощо. [2; 3].

У французькій мові наявні **італіанізму:** *caricature, embuscade, récolte, іспанізму:* *embargo, tchatcheur, tornade, embarcation*. Запозичення з інших романських мов нечисленні, як-от *mousson* (португальська), *malfrat* (провансальська) [2; 4; 5].

В одній із наукових праць запозичення визначаються як універсальне мовне явище, яке полягає в «акцепції однією мовою лінгвістичного матеріалу іншої мови» [6] з метою найменування явища чи предмета, які не мають відповідників у мові-реципієнті. Це стосується передусім термінів *seekingarrangement (пошук рішення), karting (спорт. перегони на картах), BIM (цифрове моделювання будівельних даних), non-stop (безперервність), melting-pot (плавильний котел; змішання)* і деякі інші. Загалом англіцизми превалюють серед запозиченої лексики французької мови, вони становлять близько 90% з-поміж досліджуваних похідних іменників масової комунікації загальним обсягом 70 одиниць.

За результатами здійсненого наукового аналізу можна стверджувати, що надходження й існування в мові іншомовних слів зумовлене такими причинами:

1) відсутність еквівалента для найменування нового поняття в мові-реципієнті – *trainsurfing* (зачепінг, зацепінг/трейнсерфінг), *train-surfer* (зачепер), *factchecking* (перевірка фактів), *le look de pin-up* (фото красуні, моделі), *snooze* (короткий період для сну; кнопка «подрімати»);

2) стрімкий розвиток ІТ-технологій, у результаті чого у французькій мові з'явилися слова *twitter* (твіттер), *cloud computing* (хмарні обчислення);

3) структурна перевага англійських термінів: англ. *sniper* замість фр. *tireur embusqué*, *burn-out* замість *épuisement profond*, *crowdfunding* замість *financement participatif*, *remake* замість *nouvelle version*, *mixer* замість *mélangeur* та інші;

4) із метою уникнення полісемії (англ. авіакатастрофа – *crash* (d'un avion), фр. – *écrasement/accident/catastrophe* (d'un avion); англ. укладка волосся – *brushing*, фр. – *mise en forme/thermobrossage*; англ. пілінг – *peeling*, фр. – *exfoliation/desquamation*; англ. ліфтинг – *lifting*, фр. – *déridage/lissage/remodelage*; англ. няня, доглядальниця – *baby-sitter*, фр. – *garde-d'enfant, nourrice*; англ. післявиборче опитування – *exit poll*, фр. – *sondage sortie des urnes/sondage des votants*);

5) відсутність відповідного точнішого найменування в мові, яка запозичує (диференціація відтінків значення), – *entraîneur* (тренер)/*coach* (індивідуальний тренер); *coiffeur* (перукар) – *groomer* (професійний перукар для собак) тощо;

6) вираження позитивних або негативних конотацій, еквівалентної лексичної одиниці (далі – ЛО) для яких немає в мо-

ві-реципієнті: *auto rental, rental cars* замість *location de voitures, location autos*; *reductions shopping* замість *rabais commerciaux* [7; 8–15].

У результаті дослідження з-поміж запозиченої лексики (70 іменників) було виокремлено чотири групи англіцизмів із різним синонімічним діапазоном.

1. Іменники, що мають синонімічні відповідники із загальним смисловим навантаженням (45,7%): *show – spectacle, numéro, féerie*; *coach – entraîneur*; *leader – dirigeant, meneur, chef*; *look – apparence, allure*; *trench-coat – imperméable* [7].

2. Іменники, що не мають синонімічних відповідників (22,8%) (*snooze, roaming, blackboulage, rappeur, burn-out, blogueur*) унаслідок відсутності найменування новітньої реалії в мові-реципієнті або ті, що утворюють лексичні варіанти (11,4%): *boycott – boycottage, dopping – dopage, zapping – zappage, kidnapping – kidnappage, parking – parcage* [7].

3. Незначна кількість англіцизмів має семантично ідентичні синонімічні відповідники (20%), а тому з часом вони можуть бути вилучені з ужитку внаслідок існування аналогічних їм за формою та смислом відповідників: *coffee-break – pause café, come-back – retour*; *walkman – baladeur*; *téléshopping – téléachat*; *cleaning – nettoyage*; *eye-liner – traceur*; *deadline – date-limite* та деякі інші [7].

4. Часто наявність численних англіцизмів у французькому словниковому складі зумовлена лаконічністю запозичених форм (англ. *shooting – франц. prise de vue*; *bowling – jeu de quilles*; *smoking – tenue de soirée*; *crowdfunding – financement collaboratif, siciofinancement*) і приналежністю деяких із них до міжнародної лексики (*show, break, parking, casting, piercing, leader, loser* і низка інших) [7; 2].

Утворення віддієслівних запозичень у французькій мові відбувається зазвичай трьома способами: **субстантивізація** інфінітива та дієприкметника (*show, smart, break; casting, meeting, karting*), **суфіксація** (*stockage, sniper, surfleur, management, performance*), **словоскладання** (*burn-ouit, globe-trotter, starting-block*). Скорочення представлені лише декількома ЛО: *show-biz, téléshopping, micro-blogging* [3].

Під час переходу слова з однієї мови в іншу змін зазнає не тільки його фонетична й граматична структура, але й певною мірою змінюється його семантика, що пов'язано з неоднозначними національними уявленнями про одні й ті самі поняття в різних народів. До того ж уживання запозиченого слова в оточенні корінної лексики в мовному потоці неодмінно впливає на його значення [16, с. 167–168]. Прикладом цього є такі де-

ривати, як *brushing* (англ. чищення, очищення) і *smoking* (англ. куріння, коптіння), які слугують для найменування інших понять у французькому лексиконі: *укладання волосся* й *смокінг* відповідно.

Зазвичай англійське слово зберігає у французькій мові тільки одне зі значень, інколи – два, відокремлюючись таким чином від свого прототипу. Інша група запозичених ЛО, навпаки, розширила своє семантичне поле у словниковому складі мови-реципієнта, що свідчить про повну лексичну адаптацію цієї лексеми (див. табл. 1).

Прикладом постійної семантичної модифікації запозичень у французькій мові є дериват *coach*. Окрім запропонованих у словнику смислів (*коч (тип автомобільного кузова), залізничний вагон, спортивний тренер* [17, с. 111], *консультант, психолог* [2, с. 332]), в оригінальних публіцистичних текстах цей дериват стає еквівалентом «музичного тренера» або «члена журі музичного конкурсу», як в одному з медіауривків: «*Pour cette première soirée, des candidats de tous âges et de tous les styles vont devoir convaincre le jury avec le seul son de leurs voix. Un jury constitué de coaches qui font eux aussi le spectacle*» [9]. В образному значенні він уживається в словосполученні *coach en «séduction»* [8] (спокусник, мачо).

За наявності в мові питомого відповідника для найменування тієї чи іншої реалії запозичення конкурують із цими словами й відрізняються смисловим відтінком: *voyageur* (мандрівник; пасажир громадського транспорту)/*globe-trotteur* (завзятий мандрівник); *ravisser* (викрадач людини силою)/*kidnappeur* (викрадач людини з метою отримання викупу); *chasseur* (мисливець)/*trappeur* (мисливець, що ставить капкани, північноамериканський мисливець.) [2; 17; 3].

Результати вищенаведених спостережень свідчать, що розширення семантики англіцизмів у французьких медіа відбувається через найменування засобами «чужої мови» нових реалій або наявності у них уточнювальної ознаки. Така тенденція в сучасній лексиці призводить до розширення синонімічного ряду й зумовлена полісемією іншомовних лексем.

Процес запозичення потенційних синонімів відбувався у двох основних формах: а) пряме запозичення; б) калькування, що також визначає певні особливості синонімізації за рахунок іншомовної лексики [19].

Наявні в мові синонімічні відповідники *gratte-ciel = immeuble*; *prêt-à-porter = confection, habillement* мають загальне значення, тому іноді вживаються для уникнення повторів.

Таблиця 1

Амплітуда зміни значення іншомовних дериватів

Англіцизми	В англійській мові	У французькій мові
surfer (surfeur)	серфінгіст	1) серфінгіст; 2) (розм.) користувач Інтернету
sniper	снайпер	1) снайпер; 2) снайперська гвинтівка
coach	1) карета, екіпаж; 2) пасажирський вагон; 3) вантажний транспорт; репетитор; 4) тренер, інструктор	1) чотиримісна дводверна машина; 2) спорт. тренер команди; 3) консультант, бізнес-тренер з успішного розвитку
cocktail	1) коктейль; 2) томатний або фруктовий сік, що подається перед обідом; 3) закуска; 4) кінь із підрізаним хвостом; 6) перен. вискокча.	1) коктейль; 2) суміш, мішанина; 3) неофіційний прийом
speaker (speakeur)	1) оратор; доповідач; лектор; 2) спікер; представник, виразник (думки і т. д.); 3) рупор, динамік; 4) мовець	1) спікер (парламенту); 2) диктор
look	1) погляд; 2) вираз (очей, обличчя); 3) вид, зовнішній вигляд	зовнішній вигляд (людей, речей)
smoking	1) дим; 2) куріння; 3) кул. коптіння	смокінг (костюм)

Джерело: [18, с. 142, 622; 4, с. 332, 948; 2; 5; 3]

Французькі журналісти часто використовують кальки й описові перифрази для прихованого запозичення англоамериканізмів, чим запобігають надмірному проникненню іншомовних слів у рідну мову: *sondage aux sorties des urnes* замість *exit poll*; *planche à voile* замість *surfing* [8–15].

Невеликою за обсягом є група так званих «мімікрійних» запозичень, які поєднуються з корінними словами мови-реципієнта й утворюють словосполучення (*suspension sine die*, *le look audacieux*, *le coach sportif*, *standing ovation*, *crash d'un avion*, *opération marketing*, *le spécialiste de l'anti-aging*, *un coaching bien-être*, *le période rush*, *le leader mondial*) [8–15]. Таке гібридне поєднання максимально звукує семантику багатозначного слова, що входить до складу цих словосполучень, тому вони сприймаються як вузькогалузева лексика, а отже, подібно до термінів, майже не відрізняються наявністю синонімів.

Відповідно до семантичних критеріїв запозичення можна умовно згрупувати в такі три семантичні групи.

I. Виправдані, необхідні в мові запозичення для найменування за відсутності еквівалента у французькій мові: *crowdfunding*, *factchecking*, *trainsurfing*, *snooze* та деякі інші;

II. Ті, що можуть уживатися в певному контексті завдяки своїй стислості з метою мовної економії: *kidnapping*, *crash (d'un avion)*;

III. Ті, що вважаються зайвими (кальки) у мові-реципієнті, яка має у своєму словниковому складі рівнозначний відповідник: *piercing* (фр. *perçage*), *packeting* (фр. *l'empaquetage*), *management* (фр. *la gestion*) і низка інших.

На основі аналізу публіцистичних і словникових матеріалів [3–5; 7; 8–15] виявлено, що синонімічні відносини між питомою й іншомовною лексикою проявляються в таких лексичних комбінаціях:

1) запозичення – французький еквівалент: *shooting photo*/*séance photo*; *checkpoint militaire/point de contrôle*;

2) запозичення – адаптована форма в мові-реципієнті: *globe-trotter/globe-trotteur*, *speaker/speakeur*;

3) запозичення – перифраз: *checkpoint militaire/ces fameux «blokposts»*.

Співіснування різномовних синонімів у французькій публіцистиці забезпечує вимогу щодо класифікації лексики за мовними регістрами. Близькі за значенням слова **embargo** й **interdiction** означають одне поняття в різних контекстах: перше – у вузькому значенні як галузевий термін, друге – у широкому значенні, про що свідчать заголовки газетних статей: «*Embargo sur les ventes d'armes. Le secteur laitier, principale victime de l'embargo russe*» [11]. «*A Moscou, l'embargo agricole de Poutine réveille la peur des pénuries*» [12] (економічний термін). «*Interdiction d'accès aux marchés des capitaux européens*» (загальноновживана лексика) [11]. Так само різняться й синоніми **veto** (заборона на прийняття рішення), **prohibition** (правова заборона на продаж деяких товарів) і **empêchement** (перешкода). Однак не завжди запозичена лексика є бажаною в словниковому складі французької мови. Наприклад, такі синонімічні пари, як **cocooning** і **cocottage** (*bonheur à domicile*), **parking** і **parcage** (*stationnement*, *parc de stationnement*), **grooming** і **toiletage** (*soins de toilette*), є тавтологією, оскільки їхнє лексичне значення абсолютно однакове в обох мовах. Паралельне вживання у французьких медіа семантично ідентичних слів **tattoo** і **tatouage** (татування) є тільки одним із прийомів уникнення повторів і збереження мелодики фрази: «*Tattoo mania, les tatouages des stars*» [13].

Уживання запозиченого слова поруч з автохтонним еквівалентом є одним із прийомів уникнення повторення однакової назви предмета (у цьому разі – механічного вентилятора), дії чи її результату (макіяж) у межах одного контексту: «*Faiseur de vent. Inspiré des coucous d'antan, le «Windmaker» du créateur néerlandais Luc Van Hoeckel est un ventilateur fascinant!*» [14, с. 16]. «*Maquillage: le meilleur conseil make-up qu'on m'ait donné*» [15].

Отже, англомовні запозичення є динамічним прошарком сучасної французької медіалексики.

Висновки. Підсумовуючи результати нашої наукової розвідки, варто зазначити, що синонімізація за рахунок запозичень зумовлена зовнішньолінгвістичними факторами, в одних випадках вона виявляється у співіснуванні й повній (або частковій) взаємозаміні запозиченого слова й питомої лексеми, в інших – у рівноцінному співіснуванні входжень із різних мовних джерел. Тенденція до активного використання запозиченої лексики виявляється під час її становлення для найменування нових реалій. На цьому етапі синонімізація відрізняється меншою активністю, поступаючись нульовій, за якої іншомовне слово частіше не має синонімічного відповідника. У процесі запозичення англомовних найменувань спостерігаються смислові модифікації (розширення чи звуження значення, розвиток конотативного значення, невластивого мові-донору, калькування). Явище семантичної асиміляції призвело до синонімічної конкуренції різномовних ЛО, серед яких англіцизми відрізняються наявністю уточнювального значення (ідеографічні синоніми) або віднесеністю до архаїчного словника (абсолютні синоніми). Іншомовні слова можуть бути єдиними назвами нових понять або іноді слугувати синонімами вже наявних найменувань французькою мовою.

Перспективним видається аналіз фонетичної та графічної адаптації англіцизмів у французькій мові з урахуванням її специфіки в цьому напрямку, а також дослідження семантичного потенціалу іншомовної лексики в перекладознавчому аспекті.

Література:

1. Веденина Л.Г. Особенности французского языка: Пособие для учителя. М.: Просвещение, 1988. 240 с.
2. Dictionnaire de français. URL: <http://www.cnrtl.fr/etymologie/> (дата звернення: 2013–2016 pp.).
3. Wiktionnaire. URL: https://fr.wiktionary.org/wiki/Wiktionnaire:Page_d%E2%80%99accueil (дата звернення: 2014–2016 pp.).
4. Dictionnaire Hachette. P.: Hachette Livre, 2006. 1858 p.
5. Dictionnaire Larousse. URL: <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/> (дата звернення: 2013–2017 pp.).
6. Козырев В.А., Черняк В.Д. Глагол или глагольное существительное? Капризы лексического выбора. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/glagol-ili-otglagolnoe-suschestvitelnoe-kaprizy-leksicheskogo-vybora> (дата звернення: 17.06.2013).
7. Genouvrier E., Désirat C., Hordé T. Dictionnaire des synonymes. P.: Editions Larousse, 2013. 843 p.
8. Le Figaro. URL: <http://www.lefigaro.fr/conjoncture/2015/08/19/20002-20150819ARTFIG00008-coach-en-seduction-un-business-juteux-qui-peut-rapporter-gros.php> (дата звернення: 22.08.2015).
9. Le Parisien. URL: <http://www.leparisien.fr/tv/en-direct-suivez-le-grand-retour-de-the-voice-11-01-2014-3484351.php> (дата звернення: 31.01.2014).
10. Libération. URL: http://www.liberation.fr/monde/2014/03/05/a-kiev-une-delicat-lustration_984814. (дата звернення: 06.03.2014).

11. Le Figaro. URL: <http://www.lefigaro.fr/international/2014/07/29/01003-20140729ARTFIG00348-l-ue-s-attaque-a-l-economie-russe.php> (дата звернення: 10.11.2014).
12. Le Monde. URL: http://www.lemonde.fr/europe/article/2014/08/09/a-moscou-l-embargo-agricole-de-poutine-reveille-la-peur-des-penuries_4469479_3214.html (дата звернення: 09.10.2014).
13. Madame Figaro. URL: <http://madame.lefigaro.fr/beaute/comment-prendre-soin-de-son-tatouage-au-quotidien-290116-1796> (дата звернення: 10.02.2016).
14. Top santé, janvier 2012. № 256. 146 p.
15. Cosmopolitan. URL: <http://www.cosmopolitan.fr/beaute-maquillage-teint-make-up-soin-peau-nette,2104,1053112.asp> htm (дата звернення: 13.07.2016).
16. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови: підруч. для ін-тів і ф-тів іноз. мов. Х.: Основа, 1993. 256 с.
17. Французько-український словник. Українсько-французький словник / під заг. ред. В. Бусела. К.; Ірпінь: ВТФ Перун. 1073 с.
18. Мюллер В.К. Великий англо-український словник. У новій редакції. 200 000 слів, словосполучень, ідіоматичних виразів, прислів'їв та приказок. К.: Арії, 2008. 784 с.
19. Терещенко С.І. Роль запозичень у становленні лексичної синоніміки української мови. URL: <http://studentbooks.com.ua/content/view/144/46/1/10/>.

Яблонская-Юсык И. В. Иноязычная лексика в становлении лексической синонимии французского языка (на материале современных медиа)

Аннотация. В статье сделан анализ небольшой группы заимствованных производных лексем с точки зрения их смысловой адаптации, тенденции к перманентному вкраплению во французский лексикон, пополнения синонимического ряда и закономерностей функционирования в современном французском медиавещании.

Ключевые слова: синоним, заимствование, англицизмы, отглагольное существительное, медиа, лексическая адаптация.

Yablonska-Yusyk I. Foreign vocabulary in becoming of the lexical French synonymy (on material of modern medias)

Summary. The article deals with the analysis of a group of the adopted derivative lexemes from the point of view of their semantic adaptation, tendencies to permanent dissemination in the French lexicon, addition to the synonymous row and conformities to law of functioning in the modern French mass communication.

Key words: synonym, borrowing, anglicisms, verbal noun, media speech, lexical adaptation.